

5. Komentář k instrukci Dignitas connubii (pokrač. čl. 33-64)

PŘELOŽIL: MGR. ŠTĚPÁN ŠTASTNÍK
advokát DCS v Brně

Caput II

Kapitola II.

DE MINISTRIS TRIBUNALIS

SOUDNÍ ÚŘEDNÍCI

1. DE MINISTRIS IUSTITIAE IN GENERE

1. SOUDNÍ ÚŘEDNÍCI OBECNĚ

Čl. 33**Vzdělání a vedení úřadu**

Attenta gravitate et difficultate causarum nullitatis matrimonii, Episcoporum est curare:

S ohledem na význam a obtížnost záležitostí neplatnosti manželství se mají biskupové starat:

1° ut idonei ministri iustitiae pro suis tribunalibus efforentur;

1° aby byli vzděláni vhodní soudní úředníci pro jejich soudy;

2° ut ad hoc ministerium selecti sedulo et ad normam iuris suo quisque munere fungantur.

2° aby ti, kteří byli vybráni, vykonávali svůj úřad svědomitě a podle norem práva.

1. Tímto článkem má být připomenuto, že práce církevních soudů není nepatrným příspěvkem k péči o lidské duše. Text sice hovoří jen o obtížnosti a významu záležitosti neplatnosti manželství; zároveň je pravda, že manželská judikatura pracuje kvalitativně, protože na ní závisí na jedné straně budoucnost dotčených v jejich životě s církví, a na druhé straně náhled na církevní soudy, jejichž činnost bývá civilní veřejností často pozorována s velkou skepsí. Církevní soudy nesmějí být výklenky, v nichž, nepozorováni diecézním vedením, pracují nějací specialisté na problémech, které se jeví jako by se týkaly jen jednotlivého případu. Spíše patří, na což také důrazně poukazuje předmluva instrukce, do úplné pozornosti a zodpovědnosti diecézního biskupa, resp. biskupa moderátora.
2. Biskupové jsou, jak říká ^o 1, odpovědní za to, že budou soudní úředníci vzděláni pro soud. Přitom je myšleno především na jejich kanonické vzdělání, pro které právo požaduje doktorát nebo alespoň licenciát kanonického práva (soudní vikář nebo zástupce soudního vikáře, soudce, obhájce svazku, ochránce spravedlnosti). Možnost k získání tohoto stupně je nejbližší v Mnichově (licenciát, doktorát a habilitace na Klaus-Mörsdorf-Studium für Kanonistik na Katholisch-Theologische Fakultät univerzity), Münsteru (licenciát na Institut für Kanonisches Recht na Katholisch-Theologische Fakultät univerzity), nebo v Lublinu (studia licencietně – doktorandská na Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.).

Ale také ostatní úřednice a úředníci církevních soudů potřebují dobré vzdělání, a sice nejen s ohledem na jejich specifickou činnost (třeba vedení akt), nýbrž také ve vztahu k osobitosti a zaměření církevního soudnictví v manželských záležitostech. Ti všichni jsou svým způsobem kontaktními osobami osob hledajících rady a procesních stran a pro tyto úkoly musí být pověřeni církevními soudy.

Tím, že ^o1 článku neoslovuje jednotlivě biskupa zodpovědného pro svůj soud, nýbrž biskupy obecně, očekává, že se společně postarají a podle potřeby napomohou možnostem vzdělání.

3. Biskup moderátor vede dohled nad svým soudem. Je zodpovědný za to, že se manželské soudnictví uskutečňuje korektně, plynule, angažovaně. Má dávat pozor na to, aby spravedlnost a rychlost byly ve správném poměru (srov. čl. 72).

Čl. 34

Jmenování soudních úředníků

§ 1. Ministri tribunalis dioecesiani ab Episcopo dioecetano, ministri autem tribunalis interdioecesiani, nisi aliud expresse statutum fuerit, a coetu vel, prout casus ferat, a conferentia Episcoporum nominantur.

§ 2. In casu vero urgenti ad tribunal interdioecesianum quod attinet, Episcopus Moderator eos nominare potest, donec coetus vel conferentia providebit.

§ 1. Úředníci diecézního soudu jsou jmenováni diecézním biskupem; pokud není výslovně stanoveno jinak, jsou úředníci interdiecézního soudu jmenováni shromážděním nebo, je-li to stanoveno, biskupskou konferencí.

§ 2. V naléhavém případě může interdiecéznímu soudu jmenovat úředníky biskup moderátor, dokud se o to nepostará shromáždění nebo biskupská konference.

1. Čl. 34 nepočítá se jmenováním soudního personálu k záležitostem soudní správy, které přísluší biskupu moderátorovi (pojem → čl. 24, § 2). Přitom je třeba rozlišovat dvě roviny:
 - Rozhodnutí o jmenování do služby u daného soudu bude prováděno funkcionářem nebo většinou těchto osob, o nichž v čl. 34.
 - Zaměstnání prostřednictvím pracovní smlouvy musí však být provedeno funkcionářem, který je v pracovněprávním smyslu zaměstnavatelem soudního úředníka. To může být diecézní biskup resp. biskupství nebo biskupská konference, nikoli však shromáždění biskupů, o němž je řeč v čl. 34.
2. Jmenování ve smyslu pověření službou u daného soudu vyslovuje
 - diecézní biskup pro diecézní soud;
 - pro interdiecézní soud, který je podle čl. 23 zřízen více biskupy, shromáždění biskupů;
 - pro soudy druhého stupně, které jsou podle čl. 25, ^o3 nebo ^o4 zřízeny biskupskou konferencí, biskupská konference.
3. V naléhavém případě přechází jmenovací kompetence na biskupa moderátora daného soudu, třebaže jde jen o předběžné rozhodnutí. Na tomto ustanovení je ještě jednou zřetelné, že při něm jde jen o „pracovní pověření“ na daném soudě, nikoliv o pracovněprávní postavení úředníka. Rozhodnutí biskupa moderátora potřebuje potvrzení autoritou příslušnou podle § 1, která může také (s účinky *ex nunc*) odvolat jmenování.

Čl. 35

Služební přísaha

§ 1. Omnes qui tribunal constituunt aut eidem opem ferunt, iusiurandum de munere rite et fideliter implendo praeclare debent (can. 1454).

§ 1. Všichni, kdo soud tvoří nebo na něm působí, jsou povinni složit přísahu, že budou řádně a věrně zastávat úřad (kán. 1454).

§ 2. Ad suum munus recte exercendum, iudices, defensores vinculi et promotores iustitiae solliciti sint ut in dies profundiozem scientiam iuris matrimonialis et processualis acquirant.

§ 2. Aby svůj úřad vykonávali správně, mají soudci, obhájci svazku a ochránci spravedlnosti dbát o to, aby získávali stále hlubší znalost manželského a procesního práva.

§ 3. Peculiari ratione iurisprudentiae Rotae Romanae studeant oportet, cum eius sit unitati iurisprudentiae consulere et, per proprias sententias, tribunalibus inferioribus auxilio esse (cf. Pastor bonus, art. 126).

§ 3. Obzvláště je nutné, aby studovali jurisprudenti Tribunálu římské roty, neboť jejím úkolem je napomáhat podřízeným soudům péčí o jednotnost jurisprudence a vlastními rozsudky (srov. *Pastor bonus*, čl. 126).

1. V tomto článku jsou shrnuta tři témata: Závazek ke služební přísaze, povinnost k dalšímu vzdělávání a výzva k orientaci na jurisprudenti Tribunálu římské roty.
2. Služební přísahu odůvodňuje také religiozní zodpovědnost k plnění služebněprávních závazků. Je v oblasti, která vyžaduje vysoký étos a ve které může soudcovská nezávislost představovat také pokušení zvláštního významu. Vyzývání Boha předvídané čl. 253, § 1 před vynesením rozsudku se soudci služební přísaha dává vždy znovu vědět.
3. Soudci jsou zavázáni k přísaze při vstupu do své služby (*qui tribunal constituunt*). Dále jsou k ní zavázány všechny osoby, které vykonávají u soudu službu (*eidem opem ferunt*), a sice ty, které spolupůsobí na obsahové práci jako notáři a zapisovatelé.
4. Namísto služební přísahy může u osob, které již složily přísahu jako spolupracovníci na církevní službě a pro soud konají službu jen případ od případu, nastoupit odvolání na již složenou přísahu.
5. Článek neuvádí údaj o tom, komu se služební přísaha skládá. V úvahu přichází jen funkcionář, který ustanovuje do daného úřadu. Pro soudce a ostatní natrvalo ustanovené úředníky diecézního soudu je to biskup, u interdiecézního soudu shromáždění zúčastněných biskupů, resp. biskupská konference (srov. čl. 34). Z praktických důvodů se doporučuje, aby k přijetí služební přísahy delegovali biskupa moderátora. Pro úředníky povolané *ad hoc*, např. pro protokolanta vnějšího výslechu, je to soudce vedoucí tento výslech, kdo přijímá přísahu.
6. Není předepsaná formulace služební přísahy. Přísaha je zaměřena na příslib vykonávání služby řádně při zachování k tomu platných předpisů, a to *fideliter*, tj. spolehlivě a důvěryhodně.
7. Soudní vikář má nadto podle čl. 40 při nastoupení služby složit vyznání víry a přísahu věrnosti.

8. Úředníci soudu jsou vyzváni k tomu, aby své znalosti manželského a procesního práva v průběhu doby rozšiřovali. Tento závazek má biskup moderátor přijmout k tomu, aby dal úředníkům k dispozici čas, v němž by se mohli chopit nabídky dalšího vzdělání. Biskupové povolání podle čl. 33, ^o1 ke zodpovědnosti za vzdělání soudních úředníků mají také mít na zřeteli další vzdělání.
9. Zvláštním způsobem patří k dalšímu vzdělání studium rotální jurisprudence, jejíž vedoucí funkce je zvýrazněna v čl. 126 *Pastor bonus* a zdůrazněna v mnoha přímluvách papežů k Rotě. Biskupové jmenovaní v předchozích bodech se mají starat o to, aby byla soudním úředníkům učiněna odpovídající nabídka studia.

Čl. 36

Inkompatibilní úřady

§ 1. Vicarius iudicialis, Vicarii iudiciales adiuncti, ceteri iudices, defensores vinculi et promotores iustitiae idem vel aliud ex his muneribus stabiliter ne exercent in duobus tribunalibus ratione appellationis conexis.

§ 1. Soudní vikář, pomocný soudní vikář, ostatní soudci, obhájci svazku a ochránci spravedlnosti nemají tentýž nebo jiný z těchto úřadů vykonávat zároveň natrvalo na dvou soudech spojených odvoláním.

§ 2. Idem, salvo art. 53, § 3, duobus muneribus simul in eodem tribunali stabiler fungit nequeunt.

§ 2. Při zachování článku 53, §3 nemají tytéž osoby vykonávat natrvalo zároveň dva úřady na stejném soudě.

§ 3. Ministris tribunalis non licet, in eodem tribunali vel apud aliud ratione appellationis cum eo conexum, advocati vel procuratoris munus exercere, sive directe sive per interpositam personam.

§ 3. Soudním úředníkům není dovoleno vykonávat úřad advokáta nebo prokurátora u stejného nebo jiného s ním odvoláním spojeného soudu, ať přímo nebo skrze zprostředkující osobu.

1. Tento článek stanoví nespojitelnost úřadů nad pravidla, která v čl. 66 zakazují soudcovskou činnost pro případ, že se tatáž osoba záležitostí již dříve zabývala. Nejde zde o jednotlivý případ, nýbrž o trvalé pověření službami u církevních soudů, které stojí navzájem ve vztahu prvního a druhého stupně (§§ 1 a 3), a o inkompatibilitu trvalých služeb na tomtéž soudě (§ 2).
2. Na dvou soudech, které jsou navzájem ve vztahu prvního a druhého stupně, z nichž je tedy jeden odvolacím soudem pro záležitosti, které byly na druhém rozhodnuty,
 - nemohou podle § 1 soudní vikář, pomocní soudní vikáři a ostatní soudci, obhájci svazku a ochránci spravedlnosti plnit natrvalo úkoly na obou soudech, a to ani tutéž ani jinou jmenovanou službu;
 - nemohou podle § 3 soudní úředníci – diferencování služeb není předjímano – přijímat na daném jiném soudě úkol advokáta nebo prokurátora, a to ani nepřímo ani zastřeně skrze jinou osobu, která vystupuje navenek, ale slouží jen jako hlásná trouba úředníka.

Jen v případě jmenovaném v § 1, kde je řeč o trvalé činnosti na obou soudech, je práce na tom jiném soudě v jednotlivém případě možné. Je však potom třeba dbát o to, aby nedosáhli sankce neplatnosti zostřenými zákazy podle čl. 66.

3. Na tomtéž soudě nesmějí natrvalo vykonávat soudní vikář, pomocní soudní vikáři, obhájci svazku a ochránci spravedlnosti natrvalo dvě z těchto služeb. Pověření v jednotlivém případě je možné s opatřeními, aby nemohli být přijímány různé úkoly v téže záležitosti. Výjimku z tohoto pravidla obsahuje čl. 53, § 3 pro úřady ochránce spravedlnosti a obhájce svazku.

Čl. 37

Žádné jiné služby

Praeter eos qui in Codice recensentur, nullus alius minister tribunalis constitui potest. Kromě těch, kteří jsou uvedeni v Kodexu, nesmí být ustanoven žádný jiný soudní úředník.

Článek objasňuje, že služby na církevních soudech jmenované v CIC a instrukci jsou vypočteny konečně. Nemohou být tedy zřízeny žádné jiné partikulárním právem. Důvod k tomu je v tom, že úkoly v exaktně strukturovaném procesním průběhu jsou přiděleny funkcionářům předvídaným v právu a jiné úkoly nejsou známy.

2. DE MINISTRIS IUSTITIAE IN SPECIE

2. SOUDNÍ ÚŘEDNÍCI JEDNOTLIVĚ

a) De Vicario iudiciali, de Vicariis iudicialibus adiunctis et de ceteris iudicibus

a) Soudní vikář, pomocní soudní vikáři a ostatní soudci

Čl. 38

Soudní vikář

§ 1. Quilibet Episcopus dioecesanus pro suo tribunali dioecesano unum tenetur Vicarium iudiciale seu Officiale constituere cum potestate ordinaria iudicandi, a Vicario generali distinctum, nisi parvitas dioecesis aut paucitas causarum aliud suadeat (cf. can. 1420, § 1).

§ 1. Každý diecézní biskup je povinen ustanovit jednoho soudního vikáře neboli oficiála s řádnou soudní mocí, nesmí jím být generální vikář, pokud nejde o malou diecézi nebo je málo soudních záležitostí (srov. kán. 1420, § 1).

§ 2. Vicarius iudicialis dioecesanus unum constituit tribunal cum Episcopo, sed nequit iudicare causas quas Episcopus sibi reservat (cf. can. 1420, § 2).

§ 2. Soudní vikář tvoří spolu s biskupem jeden soud, nesmí však rozhodovat věci, které si vyhradil biskup (srov. kán. 1420, § 2).

§ 3. Vicarius iudicialis, salvis iis quae, maxime libertas in sententia ferenda, iure ad se spectant, rationem de statu et activitate tribunalis dioecesani reddere tenetur Episcopo, cui competit vigilantia de recta administratione iustitiae tribunalis.

§ 3. Při zachování toho, co mu podle práva přísluší, zvláště svobody vynášet rozsudky, musí soudní vikář podávat zprávy o stavu a aktivitě diecézního soudu biskupovi, kterému náleží dohled nad správným výkonem spravedlnosti.

1. Biskup je zavázán k ustanovení soudního vikáře neboli oficiála, ačkoliv může sám soudit; v řízení o neplatnost manželství je předepsán senát, takže biskup nesmí být činný jako samosoudce (→ čl. 30, § 1). Kromě toho má být soudní vikář podle všech pravidel odlišný od generálního vikáře.

Jako výjimka je připuštěna osobní unie generálního vikáře a soudního vikáře, jestliže k tomu radí nepatrná velikost diecéze.

2. Soudní vikář má *potestas ordinaria vicaria*. Jeho zplnomocnění je spojeno s úřadem, který je vykonáván v zastoupení soudcovského úřadu biskupa. Soudní vikář není stupněm pod biskupem, neexistuje odvolání proti rozsudku soudního vikáře (a jeho soudu) k biskupovi, → § 2.
3. Soudní vikář je předsedou v senátu, pokud tento úřad nezastává pomocný soudní vikář nebo jiný soudce (→ čl. 46, § 1).
4. Soudní vikář je z pověření biskupa moderátorem vedoucím soudní správou. Do jeho zodpovědnosti patří organizace provozu soudu od služebního dohledu nad úředníky (→ čl. 75) po povolávání soudců k jednotlivým záležitostem (→ kán. 48 § 1) a péči o plynulý chod řízení (→ čl. 72).
5. Soudní vikář má *potestas ordinaria vicaria*. Jeho zplnomocnění je spojeno s úřadem, který je vykonáván v zastoupení soudcovského úřadu biskupa (k tomu blíže in: MK, úvod k 1419, 3). Soudní vikář tvoří s biskupem – u interdiecézního soudu se zúčastněnými biskupy – jediný soud, neexistuje žádné odvolání proti rozsudku soudního vikáře (a jeho soudu) k jednotlivým nositelům soudní moci, daného diecézního biskupa.
6. Soudní vikář je nezpůsobilý projednat záležitost, pokud si ji vyhradil biskup. Není předvídáno, že by si biskup mohl po ustanovení soudu jednotlivé záležitosti přisvojit, k tomu čl. 8, § 1 prohlašuje za způsobilého papeže. Čl. 22, § 2 vysvětluje, že se biskup až na zvláštní případy zdržuje soudnictví a má je přenechat svému soudu.
7. Aby mohl biskup provádět svoji úlohu dohledu nad vedením úřadu svého soudu jmenovanou v čl. 33, ^o2, prohlašuje čl. 38, § 3 soudního vikáře za povinného k podávání zprávy: Má podávat biskupovi účet a zprávu o stavu soudu, personální a finanční situaci, pracovní nápad a vyřízení došlých záležitostí.

Čl. 39

Soudní vikář pro interdiecézní soudy

Vicarius iudicialis etiam pro unoquoque tribunali interdioecesano constituendus est, cui congrua congruis referendo applicanda sunt quae de Vicario iudiciali dioecesano statuuntur.

Soudní vikář má být také ustanoven pro každý interdiecézní soud, pro něj platí přiměřeně to, co bylo stanoveno pro diecézního soudního vikáře.

Soudního vikáře interdiecézního soudu odlišuje od soudního vikáře diecézního soudu to, že provádí soudcovskou úlohu více biskupů, s nimiž tvoří jeden soud ve smyslu čl. 38, § 2. Je jmenován podle čl. 34, § 1 shromážděním biskupů zúčastněných na interdiecézním soudu resp. biskupskou konferencí.

Čl. 40

Příslušný soud

Vicarii iudiciales obligatione tenentur personaliter emittendi, coram Episcopo tribunalis Moderatore eiusve delegato, professionem fidei ac iusiuran-

Soudní vikáři jsou povinni složit osobně před biskupem, moderátorem soudu, nebo před jeho zástupcem vyznání víry a přísahu věrnosti, podle formulace schválené

dum fidelitatis secundum formulam a Sede Apostolica probatam (cf. can. 833, n. 5).¹⁹ Apoštolským stolcem (srov. kán. 833, 5°).¹⁹

¹⁹ SROV. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, Vyznání víry a přísaha věrnosti při převzetí úřadu, který je vykonáván jménem církve, společně s připojenou naučnou poznámkou, 29. června 1998 in AAS 90 (1998) 542-551.

1. Ke složení vyznání víry a přísahy věrnosti je podle kán. 833, 5° zavázán soudní vikář. Pomocní soudní vikáři a zbývající soudci mají složit jen služební přísahu podle čl. 35.
2. Český překlad latinského dokumentu Kongregace pro nauku víry „PROFESSIO FIDEI“ ze dne 1. července 1988 odsouhlasen 29. plenárním zasedáním ČBK dne 27. ledna 1999. Český překlad schválen Kongregací pro nauku víry dne 6. května 2000.
3. Český překlad latinského dokumentu Kongregace pro nauku víry „IUSIURANDUM FIDELITATIS“ in suscipiendo officio nomine ecclesiae exercendo ze dne 1. července 1988 odsouhlasen 29. plenárním zasedáním ČBK dne 27. ledna 1999. Český překlad schválen Kongregací pro nauku víry dne 6. května 2000.

Čl. 41

Pomocní soudní vikáři

§ 1. Vicario iudiciali dari possunt adiutores, quibus nomen est Vicariorum iudicialium adiunctorum seu Viceofficialium (can. 1420, § 3).

§ 1. Soudnímu vikáři mohou být ustanoveni pomocníci, kteří se nazývají pomocní soudní vikáři neboli viceoficiálové (kán. 1420, § 3).

§ 2. Salva eorundem libertate in iudicando, Vicarii iudiciales adiuncti agere tenentur sub ductu Vicarii iudicialis.

§ 2. Při zachování jejich svobody soudit musejí pomocní soudní vikáři jednat pod vedením soudního vikáře.

1. Při odpovídající velikosti diecézních a interdiecézních soudů může být jmenován podle čl. 34 příslušní pomocní soudní vikáři, kteří mají stejným způsobem jako soudní vikář *potestas ordinaria vicaria*, a to nikoliv zastupující soudního vikáře, nýbrž biskupa resp. biskupy. Jsou zpravidla předsedy v senátu (→ čl. 46, § 1).
2. Ve své soudcovské činnosti jsou pomocní soudní vikáři podřízeni soudnímu vikáři stejně málo jako biskupovi, což § 2 zdůrazňuje výslovnou výhradou jejich svobody v soudnictví, v oblasti soudní správy však podléhají soudnímu vikáři. V této funkci ho mohou také zastoupit podle odpovídajícího nařízení soudního vikáře.

Čl. 42

Ustanovení a odvolání

§ 1. Tum Vicarius iudicialis tum Vicarii iudiciales adiuncti esse debent sacerdotes, integrae fama, in iure canonico doctores vel saltem licentiatii, annos nati non minus triginta (can. 1420, § 4).

§ 1. Soudní vikář i pomocní soudní vikáři musí být kněžími, bezvadné pověsti, doktoři nebo alespoň licenciáti kanonického práva, a mít alespoň třicet let (kán. 1420, § 4).

§ 2. Enixe commendatur ne quis,

§ 2. Velmi se doporučuje, aby soudním

experientia fori carens, Vicarius iudicialis vel Vicarius iudicialis adiunctus constituatur.

vikářem nebo pomocným soudním vikářem nebyl jmenován nikdo, kdo nemá zkušenost s činností soudu.

§ 3. Ipsi, sede vacante, a munere non cessant nec ab Administratore dioecisano amoveri possunt; adveniente autem novo Episcopo, indigent confirmatione (can. 1420, § 5).

§ 3. Při uvolnění úřadu diecézního biskupa nepozbývají svůj úřad a nesmí být administrátorem diecéze odstraněni; po nastoupení nového biskupa je třeba, aby je potvrdil (kán. 1420, § 5).

1. Předpoklady pro úřad soudního vikáře a pomocných soudních vikářů jsou shodně kněžství, dobrá pověst, doktorát nebo alespoň licenciát kanonického práva, minimální věk 30 let.

2. Druhý § tohoto článku navazuje na špatné zkušenosti, které udělal Apoštolský Stolec se soudy, jejichž vedoucí neměli žádné soudní zkušenosti.

Naléhavé doporučení neustanovit soudním vikářem nebo pomocným soudním vikářem nikoho, kdo předtím nebyl v jiných funkcích církevního soudnictví, je bezprostředně zřetelné.

3. Soudní vikář a pomocní soudní vikáři jsou, jak říká čl. 44, jmenováni na určitou dobu. Při nástupu úřadu mají složit služební přísahu (→ čl. 35) a vyznání víry a přísahu věrnosti (→ čl. 40).

4. Odlišně od úřadu generálního vikáře, který s biskupem „umírá“, tj. ukončuje svůj úřad společně s biskupem (kán. 481), zůstává úřad soudního vikáře a pomocných soudních vikářů nedotčen, pokud bude biskupské místo vakantní. Také diecéznímu správci nepřísluší ukončit jejich činnost v čase sedisvakance. Zůstávají v úřadu, dokud nový biskup po svém nástupu do úřadu nerozhodl o jejich potvrzení nebo nepotvrzení v úřadu.

5. Toto primárně platné pravidlo pro diecézního soudního vikáře se zachovává také u interdiecézních soudů. Sedisvakance v jedné ze zúčastněných diecézí nemá žádný vliv na úřední postavení soudního vikáře. Zda při novém obsazení biskupského stolce musí shromáždění biskupů resp. biskupská konference rozhodnout o potvrzení soudního vikáře, je třeba stanovit při zřízení interdiecézního soudu.

Čl. 43

Soudce

§ 1. Pro tribunali tum dioecisano tum interdioecisano constituentur iudices, qui sint clerici (cf. can. 1421, § 1).

§ 1. Pro diecézní stejně jako pro interdiecézní soud ustanoví biskup soudce, kteří musí být duchovními (srov. kán. 1421, § 1).

§ 2. Episcoporum conferentia permittere potest ut etiam laici iudices constituentur, e quibus, suadente necessitate, unus assumi potest ad collegium efformandum (can. 1421, § 2).

§ 2. Biskupská konference může dovolit, aby soudci byli ustanoveni laici, z nichž v případě nutnosti může být jeden přibrán k vytvoření senátu (kán. 1421, § 2).

§ 3. Iudices sint integrae fama et in iure canonico doctores vel saltem licentiati (can. 1421, § 3).

§ 3. Soudcové mají mít bezvadnou pověst a být doktory nebo alespoň licenciáty kanonického práva (kán. 1421, § 3).

§ 4. Commendatur quoque ne quis iudex constituatur nisi qui aliud munus per congruum tempus in tribunali exercuerit.

§ 4. Také se doporučuje, aby soudcem nebyl jmenován nikdo, kdo nevykonával na soudě přiměřenou dobu jiný úřad.

1. § 1 vyzývá konjunktivem (*constituantur*) biskupa k ustanovení diecézních soudců. Věc vyžaduje, aby biskup jmenoval alespoň tolik soudců, aby mohl soud vyřizovat procesy neplatnosti manželství, pro něž je předepsán senát (→ čl. 30, § 1).

Biskup, resp. autorita podle čl. 34, § 1, ustanoví soudce na určitý čas (→ čl. 44).

2. Diecézní soudci *sint clerici* mají být duchovními. § 1 vytváří pravidelný požadavek duchovenského stavu, který je potvrzen tím, že v senátu ze tří nebo pěti soudců smí právě je jedna osoba patřit k laickému stavu (→ § 2).

Duchovním je, kdo přijal jáhenské svěcení (kán. 266, § 1). Diecézní soudci tedy nemají být bráni jen výjimečně z okruhu jáhnů (také těch ženatých), zatímco soudní vikář a pomocní soudní vikáři musí být kněžími (→ čl. 46, § 1).

3. Znění § 2 má dovolit příslušné biskupské konferenci zmocnění, aby byli v diecézích její oblasti ustanovováni laici diecézními soudci. Podle § 2 není toto rozhodnutí biskupské konference navázáno na předpoklady. Přezkum nezbytnosti je přemístěn do diecézní oblasti.

Pokud dala biskupská konference pro svou oblast potřebné dovolení, může diecézní biskup jmenovat diecézními soudci laiky, a to muže a ženy, jak vypovídá jazykové použití CIC.

4. § 3 požaduje pro diecézní soudce tytéž předpoklady vzdělání jako pro soudního vikáře a viceoficiála (podle čl. 42, § 1), nejmenuje ale žádný minimální věk. Ustanovení do úřadu osoby, která nemá zákonem požadovanou kvalifikaci, je platné avšak zrušitelné (→ kán. 149, § 2).

5. Německá biskupská konference připustila ustanovení laických soudců ve své oblasti již v roce 1975 podle MP CausMatr V § 1, Berlínská biskupská konference v roce 1985. NBK se usnesla 23.-26 září 1995 s platností od 1. ledna 1996: „Německá biskupská konference uděluje dovolení, aby byli laici podle kán. 1421, § 2 ustanovováni za soudce“ (m. j. in KAbI Münster 1996 S. 19).

Rakouská biskupská konference se s účinností k 25. lednu 1984 usnesla: „Rakouská biskupská konference dává dovolení, aby byli laici ustanovováni soudci, z nichž může být jeden přibrán při tvoření senátu, pokud to je nezbytné“ (Abl ÖBK 1/1984 ^o14).

Švýcarská biskupská konference se rovněž usnesla: „Švýcarská biskupská konference dává dovolení, aby mohli být laici ustanoveni za soudce“ (SKZ 29/30 z 18. července 1985 S. 473 ^o15).

6. Podobně jako v čl. 42, § 2 pro soudního vikáře a pomocné soudní vikáře se v čl. 43 radí ustanovovat za soudce jen takové osoby, které vykonávaly po určitý čas jiné funkce na církevním soudě. Ve skutečnosti je pro efektivní práci soudce nápomocné, pokud se předtím zapracoval v dotazování a postupu církevních procesů neplatnosti manželství.

Čl. 44

Pevná doba v úřadu

Vicarius iudicialis, Vicarii iudiciales adiuncti et ceteri iudices nominantur ad definitum tempus, firmo praescripto art. 42, § 3, nec removeri possunt nisi ex legitima gravique causa (cf. can. 1422).

Soudní vikář, pomocný soudní vikáři a ostatní soudci jsou jmenováni na určitou dobu, při zachování čl. 42, § 3 mohou být odstraněni pouze ze zákonného a závažného důvodu (viz. kan. 1422).

1. Soudce jsou na církevních soudech ustanovováni na pevnou dobu v úřadu a v této době jsou odvolatelní jen ze závažného důvodu.

Dobu v úřadu pro soudní vikáře, pomocné soudní vikáře a soudce není zapotřebí stanovit obecně, např. diecézním právem. Postačí odpovídající údaj ve jmenovací listině. Čl. 44 chce jen zabránit, aby bylo vysloveno jmenování na neurčitou dobu.

2. Jmenování soudních vikářů, pomocných soudních vikářů a soudců na další dobu v úřadu není Kodexem omezeno. Nejde o označení dočasnosti úřadu soudce, nýbrž o podepření soudcovské nezávislosti.
3. Doba v úřadu soudního vikáře a pomocných soudních vikářů nachází svůj konec před uplynutím lhůty předvídané ve jmenovací listině, pokud je biskupský stolec vakantní a nový biskup stávající držitele úřadu nepotvrdí (→ čl. 42, § 3). Doby v úřadu diecézních soudců se sedisvakance nedotýká.
4. Pro předčasné propuštění z úřadu požaduje právo závažný a spravedlivý důvod. S požadavkem *causa legitima* se má předcházet propouštěcím důvodům, které pocházejí ze svévole, nebo které se zakládají na neprokázaných pomluvách nebo podobném. Požadavek závažného důvodu chce garantovat stabilitu v úřadu. Závažné jsou všechny důvody, které ohrožují řádné soudnictví jako nemoc, pomatení, přetížení. Příklady pro těžké a oprávněné důvodu jmenuje také čl. 75, §§1-2.
5. Kodex neudává, co se má stát, když doba v úřadu končí před ukončením řízení, pro které byl podle čl. 48 ustanoven. Protože soudcovská moc dotyčného s uplynutím doby v úřadu zaniká, bude muset být v řízení nahrazen jiným. Možnost delegace soudcovské moci za účelem pokračování a rozhodnutí probíhajícího řízení již CIC/1983 nepřipouští (kán. 135, § 3). Biskup, kterému přísluší propůjčení úřadu soudce, může však využít pravidlo kán. 186, podle kterého je ztráta úřadu při uplynutí lhůty účinná teprve potom, kdy je příslušnou autoritou oznámena. Biskup tedy může toto sdělení oddálit, dokud není ukončeno poslední probíhající řízení soudce; je přitom třeba dávat pozor na to, aby nebyl soudce pověřen novým řízením.
6. Rakouská biskupská konference se s účinností k 1. lednu 1984 usnesla: „Oficiál (soudní vikář), viceoficiálové (pomocní soudní vikáři) a diecézní soudci budou jmenováni na dobu pěti let“ (ABl ÖBK 1/1984, °24).
Švýcarská biskupská konference se usnesla: „Soudní vikář, pomocní soudní vikáři a ostatní soudci budou jmenováni na dobu úřadu pěti let. Jejich doba v úřadu může být obnovena“ (SKZ 29/30 z 18. července 1985).

Čl. 45

Úkoly senátu

Tribunalis collegialis est:	Úkolem senátu je:
1° definire causam principalem (cf. art. 30, §§ 1, 3);	1 ^o rozhodovat hlavní záležitosti (srov. čl. 30, §§ 1, 3);
2° videre de exceptione incompetentiae (cf. art. 78);	2 ^o posuzovat námitky nepříslušnosti (srov. čl. 78);
3° videre de recursu ad se proposito adversus libelli reiectionem (cf. art. 124, § 1);	3 ^o posuzovat k němu došlou stížnost proti odmítnutí žaloby (srov. čl. 124, § 1);
4° videre de recursu adversus decretum praesidis vel ponentis, quo formula dubii vel dubiorum statuitur (cf. art. 135, § 4);	4 ^o posuzovat stížnost proti dekretu předsedy nebo zpravodaje, kterým byla stanovena formulace pochybnosti (srov. čl. 135, § 4);
5° rem expeditissime definire, si pars instet ut probatio reiecta admittatur (cf. art. 158, § 1);	5 ^o rozhodnout co nejrychleji o tom, zda má být připuštěn zamítnutý důkaz, jestliže strana na něm trvá (srov. čl. 158, § 1);
6° definire quaestiones incidentes iuxta artt. 217-228;	6 ^o rozhodnout o nahodilých záležitostech podle čl. 217-228;
7° gravi ex ratione tempus ultra mensem praestituere ad sententiam edendam (cf. art. 249, § 5);	7 ^o poskytovat ze závažného důvodu lhůtu pro vydání rozsudku delší než jeden měsíc (srov. čl. 249, § 5);
8° imponere, si casus ferat, vetitum (cf. artt. 250, n. 3; 251);	8 ^o jestliže je to třeba, ukládat zákaz (srov. čl. 250, č. 3; 251);
9° statuere de expensis iudicialibus et videre de recursu adversus pronuntiationem circa expensas et honoraria (cf. artt. 250, n. 4; 304, § 2);	9 ^o stanovit soudní výlohy a rozhodovat o stížnosti proti stanovení soudních výloh a odměn (srov. čl. 250, n. 4; čl. 304, § 2);
10° errorem materiale in sententiae textu corrigere (cf. art. 260);	10 ^o opravovat věcné chyby v textu rozsudku (srov. čl. 260);
11° in gradu appellationis ad normam art. 265 sententiam pro matrimonii nullitate in primo iudicii gradu latam suo decreto continenter confirmare aut ad ordinarium examen novi gradus admittere;	11 ^o v odvolacím stupni podle čl. 265 bezodkladně dekretem potvrzovat rozsudek, kterým byla v prvním stupni prohlášena neplatnost manželství, nebo přijímat k řádnému projednání záležitosti v dalším stupni;
12° videre de nullitate sententiae (cf. artt. 269; 274, § 1; 275; 276, § 2; 277, § 2);	12 ^o posuzovat neplatnost rozsudku (srov. čl. 269; čl. 274, § 1; čl. 275; čl. 276, § 2; čl. 277, § 2);
13° ponere alios actus processuales quos collegium sibi reservaverit vel	13 ^o konat jiné procesní akty, které si senát vyhradil, nebo které mu byly přiděleny.

qui ad ipsum delati fuerint.

1. Jedná se zde o vypočtení všech úkolů senátu v normálním případě. Tyto odpadají, pokud rozhoduje v prvním stupni samosoudce (→ čl. 30, § 3). Jak praví ^o13, mohou senátu příslušet další úkoly, které si buďto rezervoval nebo které předal k rozhodnutí senátu předseda nebo auditor.
2. Senát může také přenést úkoly předsedovi, → čl. 46, ^o17.
3. Obecně ke způsobu řízení v senátu → čl. 31°, k jednotlivým uvedeným úkolům → u udaných článků.

Čl. 46

Úkoly předsedy

§ 1. Tribunali collegiali praeesse debet Vicarius iudicialis vel Vicarius iudicialis adiunctus, vel, si id fieri nequit, clericus e collegio ab alterutro designatus (cf. can. 1426, § 2).

§ 1. Senátu musí předsedat soudní vikář nebo pomocný soudní vikář, nebo pokud to není možné duchovní ze senátu, určený jedním z nich (srov. kán. 1426, § 2).

§ 2. Praesidis collegii est:

§ 2. Úkolem předsedy senátu je:

1° ponentem designare aliumque in eius locum ex iusta causa substituere (cf. art. 47);

1° jmenovat zpravodaje a na jeho místě jej ze spravedlivého důvodu nahradit jiným (srov. čl. 47);

2° auditorem designare vel iusta de causa personam idoneam ad actum delegare ad partem vel testem interrogandum (cf. artt. 50, § 1; 51);

2° jmenovat auditora nebo pověřit ze spravedlivého důvodu v jednotlivém případě vhodnou osobu kvýslechu strany nebo svědka (srov. čl. 50, § 1; čl. 51);

3° videre de exceptione adversus defensorem vinculi, promotorem iustitiae vel alios tribunalis administratos (cf. art. 68, § 4);

3° posuzovat námitky proti obhájci svazku, ochránci spravedlnosti nebo jinému soudnímu úředníkovi (srov. čl. 68, § 4);

4° animadvertere in assistentes iudicio ad normam cann. 1457, § 2; 1470, § 2; 1488-1489 (cf. artt. 75, § 1; 87; 111, § 1; 307, § 3);

4° postupovat proti každému, kdo se účastní na řízení, podle kán. 1457, § 2; 1470, § 2; 1488-1489 (srov. čl. 75, § 1; čl. 87; čl. 111, § 1; čl. 307, § 3);

5° curatorem admittere aut designare (cf. artt. 99, § 1; 144, § 2);

5° připustit nebo jmenovat opatrovníka (srov. čl. 99, § 1; čl. 144, § 2);

6° circa procuratoris vel advocati ministerium providere ad normam artt. 101, §§ 1, 3; 102; 105, § 3; 106, § 2; 109; 144, § 2;

6° přijmout opatření pro úřad prokurátora nebo advokáta podle čl. 101, §§ 1, 3; čl. 102; čl. 105, § 3; čl. 106, § 2; čl. 109; čl. 144, § 2;

7° libellum admittere aut reicere atque partem conventam in iudicium vocare ad normam artt. 119-120; 126;

7° přijmout nebo odmítnout žalobu a předvolat žalovanou stranu podle čl. 119 – čl. 120; čl. 126;

8° curam habere ut decretum citationis in iudicium statim notificetur,

8° pečovat, aby dekret o předvolání k soudu byl okamžitě oznámen, a je-li to potřeba

- necnon, si casus ferat, partes et defensores vinculi novo decreto convocare (cf. artt. 126, § 1; 127, § 1);** novým dekretem předvolat strany a obhájce svazku (srov. čl. 126, § 1; čl. 127, § 1);
- 9° decernere libellum significandum non esse parti conventae, antequam haec in iudicio deposuerit (cf. art. 127, § 3);** 9° rozhodovat o tom, že žaloba nebude sdělena žalované straně předtím, než bude vypovídat u soudu (srov. čl. 127, § 3);
- 10° formulam dubii vel dubiorum proponere et statuere (cf. artt. 127, § 2; 135, § 1);** 10° navrhnout a stanovit formulaci pochybnosti (srov. čl. 127, § 2; čl. 135, § 1);
- 11° causae instructionem disponere et peragere (cf. artt. 137; 155ss; 239);** 11° nařídit a provést dokazování (srov. čl. 137; čl. 155ss.; čl. 239);
- 12° partem conventam absentem a iudicio declarare et curare ut eadem ab absentia recedat (cf. artt. 138; 142);** 12° prohlásit žalovanou stranu za nepřítomnou a pečovat o to, aby od nepřítomnosti ustoupila (srov. čl. 138; čl. 142);
- 13° procedere ad normam art. 140 si actor citationi non paruerit (cf. art. 142);** 13° přijmout opatření podle čl. 140, jestliže se žalobce nedostavil na předvolání (srov. čl. 142);
- 14° instantiam peremptam declarare vel renuntiationem admittere (cf. artt. 146-147; 150, § 2);** 14° prohlásit řízení za ukončené nebo přijmout vzdání se řízení (srov. čl. 146 – čl. 147; čl. 150, § 2);
- 15° peritos nominare et, si casus ferat, relationes ab aliis peritis iam factas assumere (cf. art. 204);** 15° jmenovat znalce, a jestliže je to potřeba přijmout odborný posudek od jiného znalce (srov. čl. 204);
- 16° petitionem, ut causa incidens instituatur, ad normam art. 220 in limine reicere vel impugnatum decretum a se latum revocare (cf. art. 221, § 2);** 16° odmítnout na počátku požadavek na provedení řízení o nahodilé záležitosti podle čl. 220 nebo odvolat jím samým vydaný dekret, proti kterému byly podány námitky (srov. čl. 221, § 2);
- 17° de mandato collegii quaestionem incidentem per decretum ad normam art. 225 definire;** 17° rozhodnout z pověření senátu dekretem o nahodilé záležitosti podle čl. 225;
- 18° decernere actorum publicationem ac conclusionem in causa et eius discussionem moderari (cf. artt. 229-245);** 18° nařizovat zveřejnění a uzavření akt a vést poradu o záležitosti (srov. čl. 229 – čl. 245);
- 19° statuere sessionem collegii ad causas definiendam et discussionem collegii moderari (cf. art. 248);** 19° stanovit zasedání senátu k rozhodnutí o záležitosti a vést jeho poradu (srov. čl. 248);
- 20° providere ad normam art. 255, si iudex sententiae subscriptionem apponere non possit;** 20° přijmout opatření podle čl. 255, jestliže soudce nemůže podepsat rozsudek;

- 21° in processu de quo in art. 265, suo decreto acta defensori vinculi pro voto transmittere et partes monere ut, si velint, animadversiones proponant;** 21° v řízení podle čl. 265 postoupit svým dekretem akta obhájci spravedlnosti pro jeho připomínky, a strany vyzvat, aby přednesly své připomínky, jestliže si to přejí;
- 22° gratuitum patrocinium praeberere (cf. artt. 306-307);** 22° poskytnout bezplatnou právní pomoc (srov. čl. 306 – čl. 307);
- 23° ponere alios actus processuales qui ipso iure vel per actum collegii non fuerint collegio reservati.** 23° konat další procesní akty, které nebyly vyhrazeny senátu podle práva nebo rozhodnutím senátu.
- Oproti kán. 1426, § 2 podává čl. 46, § 1 dodatečnou informaci, že předsedou senátu musí být duchovní: zpravidla soudní vikář nebo pomocný soudní vikář, jinak však duchovní člen senátu. Tím jen vyvrácena možnost, aby laik zúčastněný podle čl. 43, § 2 zastával předsednictví. To odpovídá opakovaným stanoviskům Apoštolské Signatury různým diecézním soudům.
 - V § 2 vypočítává čl. 46 bez nároku na úplnost – proto obecná klauzule v °23 – úkoly předsedy senátu. Pokud je v prvním stupni vedeno řízení samosoudcem, připadají úkoly podle čl. 45 a 46 jeho osobě.
 - K jednotlivým úkolům → u uvedených článků. Úkoly jmenované v § 2, °08-16, °18 a °21 spadají, v případě že předseda a zpravodaj jsou odlišní, do kompetence zpravodaje (čl. 47, § 2), pokud si je předseda nerezervoval.

Čl. 47

Úkoly zpravodaje

§ 1. Ponens seu relator, a praeside ex iudicibus collegii designatus, in coetu iudicum de causa referat, decisionem sub forma responsionis ad propositum dubium scribat necnon sententiam et decreta in causis incidentibus in scriptis redigat (cf. can. 1429; artt. 248, §§ 3, 6; 249, § 1). § 1. Zpravodaj ustanovený předsedou ze soudců senátu musí při shromáždění soudců podat zprávu o záležitosti, napsat rozhodnutí ve formě odpovědi na tvrzenou pochybnost a písemně vypracovat rozsudek a dekrety o nahodilých záležitostech (srov. kán. 1429; čl. 248, §§ 3, 6; 249, § 1).

§ 2. Ad ponentem seu relatores, admissis libello, potestates praesidis ipso iure spectant de quibus in art. 46, § 2, nn. 8-16, 18, 21, salva facultate praesidis aliquod negotium sibi reservandi. § 2. Po přijetí žaloby samým právem přecházejí na zpravodaje oprávnění předsedy uvedená v čl. 46, § 2, nn. 8-16, 18, 21, při zachování práva předsedy vyhradit si jakoukoliv záležitost.

§ 3. In ipsius locum praeses alium ex iusta causa substituere potest (cf. can. 1429). § 3. Ze spravedlivého důvodu jej předseda může nahradit jiným (srov. kán. 1429).

- V senátu může být odděleno předsednictví od úkolů zpravodaje, ale nemusí. V každém případě má předseda, nikoliv soudní vikář nominující soudní senát podle čl. 48, § 1, rozhodnout o tom, kdo ze soudců senátu, zda on sám nebo jiný, má tuto úlohu převzít.
- Zpravodaj má zákonně stanovené úkoly
 - v zasedání soudního senátu o rozsudku referovat o záležitosti a dát votum jako první,

- redigovat sepis rozsudku.

Podle § 2 mu podle práva přísluší úkoly předsedy, které jsou jmenovány v čl. 46, 18 a 21, avšak předseda si může tyto úkoly vyhradit.

3. Zpravodaji může připadnout také úloha auditora (→ čl. 50, § 1). Potom není vázán pokyny předsedy, nýbrž je sám pánem dokazování (čl. 50, § 3).
4. Oprávněný důvod k tomu, aby byla funkce zpravodaje odňata a přenesena jinému, může spočívat především v tom, že dosavadní zpravodaj bude v zasedání o rozsudku přehlasován a nebude se vidět sto, aby odůvodnil rozhodnutý rozsudek odchýlně od svého přesvědčení. Ale také jiné důvody postačují, jako přetížení prací nebo krátkodobé zaneprázdnění, které by mohlo ohrožovat přesné vyhotovení rozsudku (→ čl. 249, § 5).

Čl. 48

Ustavení soudu

§ 1. Vicarius iudicialis ad singulas causas cognoscendas iudices ex ordine per turnum vel, si casus ferat, iudicem unicum secundum ordinem praestabilitum advocet (cf. can. 1425, § 3).

§ 1. Soudní vikář povolává k projednání jednotlivých záležitostí podle pořadí soudce, nebo samosoudce, je-li to třeba, podle předem stanoveného pořádku (srov. kán. 1425, § 3).

§ 2. In singulis casibus potest Episcopus Moderator aliter statuere (cf. can. 1425, § 3).

§ 2. V jednotlivých případech může biskup moderátor stanovit jinak (srov. kán. 1425, § 3).

1. Podle systému udaného v § 1 jsou soudci, kteří mají projednat záležitost došlou k soudu, povolávání soudním vikářem. To platí stejně pro předsedu jako pro soudce, kteří jsou spolu s ním v senátu.
2. Pokyn, povolávat soudce *ex ordine per turnum*, se vrací k zásadě, která se v civilním právu označuje jako princip zákonného soudce: Kdo má posoudit případ, se má stanovit podle toho, kdy žaloba došla k soudu, a nemá být rozhodováno o ustanovení soudu teprve poté, eventuálně s ohledem na osoby.

Protože předseda a zpravodaj přísluší ke dvěma úrovním (soudní vikář a pomocní soudní vikáři na straně jedné a diecézní soudci na straně druhé), musel by být stanoven pro oba stejný *ordo*, z něhož jsou povolávání potřební soudci *per turnum*, tedy po řadě. Odchylka od tohoto systému má být výjimkou, kterou může biskup nařídit v jednotlivém případě. Informaci o tom, kdo vytváří ten *ordo*, Kodex neobsahuje. Protože se jedná o typický úkol soudní správy, je to věcí soudního vikáře.

3. Tento systém se ukázal v soudní praxi namnoze neproveditelným, protože na mnoha soudech nemají ani předsedové ani ostatní soudci tuto činnost jako hlavní a proto nemohou být pověřováni prací systematicky. Docházelo k nahromadění, kterému se často dalo zabránit jen jednotlivým rozhodnutím o ustanovení. Výjimka by tedy mohla být v praxi podle okolností pravidlem: Odchylka od vypracovaného rozvrhu práce je věcí biskupa moderátora (pojem → čl. 26), který se v tom ale může nechat zastoupit, avšak má zodpovědnost.
4. Jména povolaných soudců je třeba podle čl. 118, § 2 bezodkladně sdělit stranám, aby mohli případně předložit námitku podjatosti podle čl. 68, § 1.

5. Rakouská biskupská konference připsala soudnímu vikáři zplnomocnění vytvořit pořadí turnu a povolávat jednotlivé soudce (srov. ABl ÖBK 2/1984 ^o28).

Švýcarská biskupská konference se na pět let usnesla, aby mohli být nasazováni samosoudci (srov. SKZ 29/30 z 18. července 1985 S. 473 ^o15).

Čl. 49

Odvolávání soudců

Iudices semel designatos ne subroget Vicarius iudicialis, nisi ex gravissima causa in decreto exprimenda (can. 1425, § 5). Soudce povoláné k projednání záležitosti může soudní vikář odvolat pouze z velmi závažného důvodu, který musí v dekretu uvést (kán. 1425, § 5).

1. Čl. 49 garantuje velkou míru stability jednou povolaného soudce v jeho funkci. Současně donucuje soudního vikáře, který soudce povolal, uvážit schopnost nasazení jednotlivých soudců pro celé trvání procesu.

Jednou povolaný soudce může být odvolán jen *ex gravissima causa*; to je důvod, který úplně ohrožuje soudnictví nebo by je neblaze protahovalo jako dlouhá nemoc, ztráta úřadu, přeložení (především u řádových osob atd.).

2. Odvolací dekret musí obsahovat důvod výměny soudce, neboť jinak je neplatný (srov. čl. 261) a nový soud není řádně obsazen. To u senátu vede k tzv. napravitelné neplatnosti podle čl. 272, ^o1, zatímco u samosoudce potom následuje sankce neplatnosti podle čl. 270, ^o2, jestliže nově ustanovený soudce neměl žádnou soudcovskou moc, tedy např. nebyl na tomto soudě ustanoven jako soudce podle čl. 38 a čl. 43.
3. Odvolací a nově ustavující dekret musí být dán na vědomí procesním účastníkům (stranám, obhájci svazku, ochránci spravedlnosti), aby mohli platně podat námítky podle čl. 68, § 1. Protože odvolání soudce vykračuje s povoláním jiného, podává se z čl. 118, § 2 odpovídající oznamovací povinnost.

b) *De auditoribus et assessoribus*

b) *Auditoři a přísedící*

Čl. 50

Auditor

§ 1. Praeses tribunalis potest auditorem designare ad causae instructionem peragendam, eum seligens aut ex tribunalis iudicibus aut ex personis ab Episcopo dioecetano ad hoc munus approbatis (cf. can. 1428, § 1).

§ 1. Předseda senátu může jmenovat auditora k vyšetřování záležitosti; vybere ho ze soudců soudu nebo z osob schválených k tomu úkolu diecézním biskupem (srov. kán. 1428, § 1).

§ 2. Episcopus dioecetanus potest pro sua dioecesi ad auditoris munus approbare clericos vel laicos, qui bonis moribus, prudentia et doctrina fulgeant (cf. can. 1428, § 2).

§ 2. Biskup může schválit do úřadu auditora duchovní nebo laiky, kteří vynikají dobrými mravy, moudrostí a odbornými znalostmi (srov. kán. 1428, § 2).

§ 3. Auditoris est, secundum iudicis mandatum, probationes tantum colli-

§ 3. Auditorovi přísluší podle nařízení soudce pouze shromažďovat důkazy a takto

gere easque collectas iudici tradere; potest autem, nisi iudicis mandatum obstet, interim decidere quae et quomodo probationes colligendae sint, si forte de hac re quaestio orietur, dum ipse munus suum exercet (can. 1428, § 3).

shromážděné předat soudci; může však, pokud nebrání nařízení soudce, mezitím rozhodnout, které důkazy a jak se mají shromáždít, v případě že vznikne tato otázka při výkonu jeho úkolu (kán. 1428, § 3).

§ 4. Auditor in quovis iudicii momento iusta de causa amoveri potest ab eo qui eum designavit (cf. can. 193, § 3).

§ 4. Auditor může být za řízení kdykoliv ze spravedlivého důvodu odvolán tím, kým byl jmenován (srov. kán. 193, § 3).

1. Termín *auditor* se překládá jako „vyslychající soudce“, ale lépe jako „vyšetřující soudce“. Důvodem je, že jeho úloha překračuje provádění výslechů, také pokud má v nich dokazování v řízení o neplatnost své těžišť. Za další existují podle čl. 51 osoby, které jsou označeny jako osoby delegované soudcem, a které v následujících ustanoveních o výsleších svědků spadají pod pojem *iudex*. V soudní praxi jsou to ti pomocníci, kteří nejsou ve služebním vztahu k církevnímu soudu, avšak v jeho pověření v místě provádějí jednotlivé výslechy. Pro ně je k dispozici zpravidla jen termín „vyslychající soudce, protože se na tuto činnost omezuje jejich kompetence.
2. Jako vyšetřující soudci mohou být povolány osoby, kteří patří do okruhu soudců diecézního soudu nebo intediecézního soudu (soudní vikář, pomocní soudní vikáři, diecézní soudci) nebo osoby, které obdržely od biskupa odpovídající schválení. Předpoklady pro takové schválení nejsou příliš přísné: dobré mravy, moudrost a znalosti. Není požadováno, aby museli být katolíky – možná to zákonodárce považuje za samozřejmost - , také nemusí být kanonisticky proškoleni. Slovem *doctrina* však nemůže být myšlena jen samotná nauka víry, nýbrž také vědomosti o obsahu a problémech úkolu jenž má být splněn. Neexistuje omezení na mužské laiky, takže ženy mohou být stejným způsobem jako muži aprobovány pro tento úkol.
3. Konkrétním spolupůsobením vyšetřujícího soudce na probíhajícím řízení pověřuje samosoudce, u senátu jeho předseda. Přitom bude popsán rozsah činnosti. § 3 udává modifikovatelnou úpravu pro normální případy. Podle toho obsahuje služba dokazování i zplnomocnění přijímat opatření, které jsou nutné k jejich provádění. Proto vyšetřující soudce může, pokud soudce nenařídil něco jiného, rozhodnout o tom, které důkazy mají být uplatněny a jakým způsobem se to má stát. Soudce má příležitost ke korektuře nebo rozšíření, když obdrží předložený výsledek.
4. Úkol vyšetřujícího soudce nepatří do oblasti, která podléhá soudcovské nezávislosti. Spíše řídí svoji činnost podle *mandatum* soudce. Není řečeno, že by bylo toto *mandatum* nezměnitelné, spíše je třeba vycházet z vázanosti vyšetřujícího trvajících pokyny soudce.
5. Jinak než CIC, který se zřiká norem o odvolávání vyšetřujícího soudce, neboť postačuje modifikace nebo stažení mandátu, přibírá instrukce kán. 193, § 3 ke zdůraznění odvolatelnosti vyšetřujícího soudce z jeho úkolu, k níž může přistoupit osoba, která vyšetřujícího soudce ustanovila.
6. Úkol vyšetřujícího soudce může být přenesen také zpravodaji; pokud podle čl. 137 vede sám dokazování, může tuto úlohu provádět sám nebo ji přenést jiné osobě.

7. Podle usnesení Rakouské biskupské konference přísluší soudnímu vikáři jmenovat „vyslychajícího soudce (Vernehmungsrichter) soudu především k jednotlivým výslechům. „On pověřuje např. jednoho nebo jiného faráře, aby byl činný v jednotlivém případě jako vyslychající soudce“ (ABl ÖBK 2/1984, 028).

Čl. 51

Vyslychající

Praeses, ponens et, firmo art. 50, § 3, auditor possunt iusta de causa personam idoneam ad actum delegare, quae, praesertim si pars vel testis sedem tribunalis adire non possit sine gravi incommodo, eos secundum mandata accepta interroget (cf. cann. 1558, § 3; 1561).

Předseda, zpravodaj, a při zachování čl. 50, § 3 auditor, mohou ze spravedlivého důvodu v jednotlivém případě pověřit k úkonu vhodnou osobu, především když se svědek nebo strana nemůže dostavit do sídla soudu bez velkých obtíží, která je má vyslechnout podle obdrženého zadání (srov. kán. 1558, § 3; 1561).

1. Kán. 1561 jen na okraj zmiňuje výslech osob delegáty soudce, které čl. 51 instrukce konečně výslovně tematizuje. Především v případech, ve kterých nemůže být osoba vyslechnuta v sídle soudu, je namíste pověřit vyslechnutím osobu, která je k tomu právě vhodná.
2. Vhodné k takovému pověření jsou především osoby, které mají zkušenosti s dotazováním osob, jako např. civilní soudci, civilní advokáti, státní zástupci atd. V úvahu připadají také církevní úředníci; tak je v mnoha diecézích běžné dávat pověření k výslechům farářům, v jejichž farnosti vyslychaná osoba bydlí.

Kdo má tuto službu vykonávat úspěšně, potřebuje určitou průpravu a školení, především s ohledem na hmotné právo, které je v základu daných otázek. Jen taková znalost dává pověřeným osobám možnost interpretovat otázky, pokud nejsou srozumitelné, nebo se ptát dále, pokud k tomu dávají odpovědi podnět.

3. Pověření výslechem není žádným vzetím do služeb církve, které by předpokládalo nebo odůvodňovalo trvalý právní vztah. Nebude lehké získat ochotu k tomu oslovených osob. Proto se doporučuje hledat vyslychající soudce pro tento úkol mezi pastoračními asistenty.
4. Vyslychající soudce je vázán pokyny toho, kdo pověření udělil (předseda, zpravodaj, auditor). Nemůže tedy činit žádné vlastní rozhodnutí o provádění výslechu, jako třeba sám od sebe se zřeknout výslechu jednoho nebo více svědků, protože ostatní podali domněle dostatečné údaje.

Čl. 52

Přisedící

Assessor, qui iudici unico ad normam art. 30, § 3, consulens asciscitur, seligatur ex clericis vel laicis a Moderatore tribunalis ad hoc munus approbatus (cf. can. 1424).

Přisedící, který byl přibrán jako poradce samosoudcem podle čl. 30, § 3, musí být vybrán z osob schválených k tomuto úkolu moderátorem soudu z duchovních nebo laiků (srov. kán. 1424).

1. Pokud mohou být řízení o neplatnost manželství vedena samosoudcem, může si tento nechat poradit znalými osobami, kterými mohou být duchovní nebo laici, ženy nebo muži.

2. Přibrání osob, které mají toliko poradní úkoly, se doporučuje vždy, pokud chce soudce vyhodnotit životní skutkový stav a osoby a jejich chování podle přivedeného posudku jiné osoby.
3. Přisedící neboli asesoři nerozhodují o rozsudku. Přesto mohou mít prakticky velký vliv na rozhodnutí soudce. Z tohoto pohledu je třeba provést pečlivý výběr.
4. Je věcí samotného soudce, aby si zvolil přisedící. Není vázán ani souhlasem soudního vikáře ani není omezen na určitý okruh osob. Má ale dbát o to, aby nepojal řízení cizí nebo dokonce nepřátelský prvek.

c) De defensore vinculi et promotore iustitiae *c) Obhájce svazku a ochránce spravedlnosti*

Čl. 53

Obhájce svazku a ochránce spravedlnosti

§ 1. Pro universis causis nullitatis matrimonii in singulis tribunalibus dioecesanis vel interdioecesanis stabiliter constituentur oportet saltem unus defensor vinculi et promotor iustitiae, firmo art. 34 quoad eorum nominationem (cf. cann. 1430; 1432).

§ 1. Pro všechny záležitosti neplatnosti manželství se u diecézních nebo interdiecézních soudů ustanoví natrvalo alespoň jeden obhájce svazku a ochránce spravedlnosti, při zachování čl. 34 ohledně jejich jmenování (srov. kánn. 1430; 1432).

§ 2. Ad singulas vero causas potest alius nominari, firmo eodem art. 34, qui munere defensoris vinculi vel promotoris iustitiae fungatur (cf. can. 1436, § 2).

§ 2. Pro jednotlivé případy však může být jmenován někdo jiný, při zachování toho samého čl. 34, kdo vykoná úřad obhájce svazku a ochránce spravedlnosti (srov. kán. 1436, § 2).

§ 3. Eadem persona, non autem in eadem causa, officium defensoris vinculi et promotoris iustitiae gerere potest (cf. can. 1436, § 1).

§ 3. Úřad obhájce svazku a ochránce spravedlnosti může zastávat též osoba, ne však v téže záležitosti (srov. kán. 1436, § 1).

§ 4. Defensor vinculi et promotor iustitiae possunt ab iisdem qui eos nominaverunt, iusta de causa, removeri (cf. can. 1436, § 2).

§ 4. Obhájce svazku a ochránce spravedlnosti mohou být ze spravedlivého důvodu odvoláni tím, kým byli jmenováni (srov. kán. 1436, § 2).

1. Na každém soudě, který je příslušný v záležitostech neplatnosti manželství, musí být alespoň jeden trvale ustanovený obhájce svazku a jeden stejně tak trvale ustanovený ochránce spravedlnosti. Zatímco úkoly ochránce spravedlnosti jsou nepatrné, takže může být dostatečná péče jedné osoby, mohou být podle velikosti diecézního nebo interdiecézního soudu potřební víceří obhájci svazku. Přiřazení k jednotlivým řízením potom provádí soudní vikář.
2. Úkol obhájce svazku stejně jako úkol ochránce spravedlnosti může být v jednotlivém případě prováděn osobou, která není trvale pověřena tímto úřadem. Je třeba ji ustanovit podle čl. 34.
3. Personální těsnosti na církevních soudech vychází vstříc, že úkoly obhájce svazku a ochránce spravedlnosti mohou být přeneseny na tutéž osobu, i když ji nemohou vykonávat v tomtéž řízení. V těch řídkých případech, v nichž je zapotřebí ochránce

spravedlnosti v záležitostech neplatnosti manželství, může být potom např. namísto osoby, která má oba úřady, ustanoven obhájce svazku podle § 2.

4. § 3 hovoří jen o sjednotitelnosti úřadů obhájce svazku a ochránce spravedlnosti. Tím činí výjimku z čl. 36, § 1. V jednotlivých případech může být také osobě, která je na soudě činná jako soudce, přenesena úloha obhájce svazku nebo ochránce spravedlnosti, avšak nikoliv natrvalo.
5. O kvalifikaci obhájce svazku a ochránce spravedlnosti pojednává čl. 54.
6. Obhájce svazku a ochránce spravedlnosti nepožívají téže stability v úřadu jako soudci. Nezávisle na jejich pracovněprávním vztahu služby v církvi může být jejich ustanovení za obhájce svazku nebo ochránce spravedlnosti odvoláno (s účinky ex nunc) ze spravedlivého důvodu autoritou, která je jmenovala. To platí jak pro jmenování pro jednotlivé řízení tak také pro trvalé pověření.

Čl. 54

Předpoklady

Vinculi defensor et promotor iustitiae sint clerici vel laici, integrae fama, in iure canonico doctores vel licentiati, ac prudentia et iustitiae zelo probati (cf. can. 1435).

Obhájce svazku a ochránce spravedlnosti mají být duchovní nebo laici, bezvadné pověsti, doktoři nebo licenciáti kanonického práva, osvědčení rozumností a horlivostí o spravedlnost (srov. kán. 1435).

1. Pro obhájce svazku stejně jako pro ochránce spravedlnosti normuje čl. 54 ustanovení a jeho předpoklady (→ násl. bod 2). Příslušnou k povolávání je autorita jmenovaná v čl. 34.
2. Obhájce svazku stejně jako ochránce spravedlnosti musí být alespoň licenciátem kanonického práva. Tím jsou jejich předpoklady postaveny na roveň soudcům, zatímco advokáty mohou být podle čl. 105, § 1 také *aliqui vere periti*. Nadto mají být tito funkcionáři osobami dobré pověsti, moudrosti a mít právní povědomí.
Jmenování osoby, které chybí potřebné kvalifikace, není neplatné, neboť předpoklady nejsou vyžadovány k platnosti. Může být také revidována příslušnou autoritou, kterou je zde Apoštolská Signatura jako nadřízený úřad soudního dohledu.
3. Do úřadu obhájce svazku nebo ochránce spravedlnosti mohou být ustanoveny ženy a muži, ať už duchovní nebo laici.
4. Po svém jmenování mají obhájce svazku a ochránce spravedlnosti složit služební přísahu podle čl. 35, § 1.
5. Ustanovení osoby za obhájce svazku nebo ochránce spravedlnosti v konkrétní záležitosti je třeba sdělit stranám podle čl. 118, § 2 a čl. 127, § 2.

Čl. 55

Zástupce

Defensori vinculi et promotori iustitiae per decretum, de quo in actis mentio fieri debet, ex illis ad normam art. 53, §§ 1-2 nominatis dari possunt a Vicario iudiciali substituti, sive ab initio sive in decursu processus, qui eorum vices gerant, si illi, qui primo loco electi fuerant, impediuntur.

Obhájce svazku a ochránce spravedlnosti mohou být dekretem, který je nutno zaznamenat do akt, soudním vikářem na počátku nebo během řízení, nahrazení těmi, kdo budou jmenováni podle čl. 53, §§ 1-2, kteří nastoupí na místo prve jmenovaných, jestliže ti budou zaneprázdněni.

1. Aby chod řízení nebyl protahován tím, že pro záležitost ustanovený obhájce svazku nebo ochránce spravedlnosti mají dočasně překážky ve výkonu úřadu (nemocí, dovolenou, aj.), je přípustné ustanovit jim po boku zástupce, kteří svůj úkol vykonávají v případě překážek.
2. K ustanovení zástupce obhájce svazku nebo ochránce spravedlnosti nemusí dojít již na začátku řízení, nýbrž k němu může dojít v případě, že je zapotřebí.
3. Ustanovení je třeba zaznamenat do akt a oznámit stranám podle čl. 118, § 2 a čl. 127, § 2.

Čl. 56

Úkoly obhájce svazku

§ 1. In causis de matrimonii nullitate praesentia vinculi defensoris semper requiritur.

§ 1. V řízení o neplatnost manželství se vždy vyžaduje přítomnost obhájce svazku.

§ 2. Ipse vero iam ab initio et in evolutione processus ad normam iuris intervenire debet.

§ 2. On sám se musí účastnit od počátku a během celého řízení podle norem práva.

§ 3. In omni iudicii gradu obligatione tenetur proponendi cuiuslibet generis probationes, oppositiones et exceptiones, quae, servata rei veritate, ad vinculi tuitionem conferant (cf. can. 1432).

§ 3. V každém stupni řízení je povinen přednášet důkazy jakéhokoli druhu, protesty a námítky, které sloužíce pravdě záležitosti přispívají k ochraně manželského svazku (srov. kán. 1432).

§ 4. In causis ob incapacitates de quibus in can. 1095, ad eum spectat videre num quaestiones perspicue perito propositae sint quae ad rem faciant nec eiusdem competentiam ultragrediantur; animadvertere num peritiae principiis anthropologiae christianae nitantur atque scientifica methodo confectae fuerint, iudici indicando quidquid in favorem vinculi in eis efferendum inveniat; in casu sententiae affirmativae, in tribunali appellationis clare significare si quid in peritiis contra vinculum a iudicibus non recte perpensum fuerit.

§ 4. V řízení pro neschopnost, o kterých pojednává kán. 1095, mu přísluší zjistit, zda otázky byly znalci předloženy zřetelně, zda se týkají záležitosti a nepřekračují jeho obor; má zkoumat, zda se odborný posudek opírá o principy křesťanské antropologie a byl zpracován vědeckou metodou, a soudci poukáže na to, co může být bráno ve prospěch manželského svazku; v případě vyhovujícího rozsudku musí odvolacímu soudu jasně naznačit, zda bylo soudcem vyhodnoceno nesprávně něco, co se v odborném posudku nalézá, k újmě svazku.

§ 5. Numquam agere potest in favorem nullitatis matrimonii; quod si in casu aliquo peculiari nihil adversus matrimonii nullitatem rationabiliter proponendum vel exponendum habuerit, sese iustitiae tribunalis remittere potest.

§ 6. In gradu appellationis, actis omnibus sedulo cribratis, etsi ad animadversiones pro vinculo in priore instantia exhibitas sese referre potest, semper tamen, praesertim quoad supplementum instructionis, si hoc peractum fuit, proprias animadversiones proponere debet.

§ 5. Nikdy nemůže jednat ve prospěch neplatnosti manželství; jestliže v některém případě nemá co rozumného navrhnout nebo předložit, může se svěřit spravedlnosti soudu.

§ 6. V odvolacím stupni může po pečlivém vyhodnocení všech akt také obrátit zřetel na připomínky ve prospěch manželského svazku, které byly předloženy v předchozím stupni; vždy musí předložit vlastní poznámky ohledně doplněného dokazování, pokud bylo provedeno.

1. Řízení o neplatnost manželství nemůže být platně vedeno bez účasti obhájce svazku: Bez minimální účasti ve formě možnosti nahlédnutí do akt a příležitosti k vyjádření stanoviska, jak je popsáno v čl. 60, jsou procesní úkony neplatné. Tomu následuje napravitelná neplatnost rozsudku podle čl. 272, ^o5.
2. Obhájce svazku je třeba ustanovit současně se soudci senátu (argument z čl. 118, § 2), a ten má potom práva jmenovaná v čl. 58 a čl. 59.
3. Obhájce svazku má v řízení o neplatnosti manželství úkol zastupovat zájem manželského svazku, tj. podle možnosti vystupovat pro zachování manželství. Stojí ve službě disciplíny svátostí církve. Potud vystupuje ve prospěch veřejného dobra církve. Klauzule, že má obhájce svazku s respektem k pravdě o záležitosti přednášet vše, co může být uvedeno, vytahuje konsekvenci příliš velkému rigorismu, bojujícímu proti každému prohlášení neplatnosti manželství, i kdyby takový boj již nebyl smysluplný. Ve skutečnosti je obhájce svazku zavázán k hledání pravdy, neboť veřejné dobro církve, kterému slouží, nelze od pravdy oddělit. Potlačování prohlášení neplatnosti manželství, které by byly věcně správné, by bylo prohřeškem proti veřejnému dobru církve. Již papež Pius XII. poukázal ve své přímlově k Rotě z 2. října 1944 (AAS 36 [1944] 281-290) na to, že obhájce svazku má právo prohlásit, že nemůže přednést nic na obhajobu manželského svazku. To znovu zachycuje § 5, v němž obhájci svazku ponechává v takovém případě na vůli, svěřit se do spravedlnosti soudu.
4. Úloha obhájce svazku vylučuje, aby se stal advokátem prohlášení neplatnosti. Musí se tedy podle znění § 5 zdržet jednání ve prospěch prohlášení neplatnosti manželství. Jinak je, jak říká § 2, zavázán k respektu k pravdě. Přesto nesmí převzít roli advokáta stran, nýbrž musí si být vědom úlohy, která je mu přenechána.
5. Nad popis úkolu v CIC přiděluje § 4 obhájci svazku zvláštní kompetence v manželských záležitostech, v nichž je uveden jako důvod neplatnosti kán. 1095, které jsou ovšem strukturálně vloženy do rámce jeho obecné úlohy a jsou jen v tomto zvláštním případě zdůrazněny. Je jeho povinností
 - přezkoumat otázky znalci ohledně srozumitelnosti a prospěšnosti a pak zda nebylo dotazováno to, co nespadá do kompetence znalce. Je třeba dávat pozor na to, aby nebylo po znalci požadováno, aby se vyjádřil k platnosti manželství.

- přezkoumat posudek, a to z pohledu jeho koncepčního základu, tedy pozornosti k principům křesťanské antropologie a také k vědecké metodě, kterou znalec použil.
 - zhodnotit posudek z pohledu obhajoby manželského svazku, tedy zdůraznit aspekty, které hovoří proti neplatnosti manželství.
 - po rozsudku, který prohlašuje manželství za neplatné, případně odvolacímu soudu poukázat na to, co v posudku hovoří pro platnost manželství, avšak nebylo dostatečně zohledněno soudci.
6. Obhájce svazku v druhostupňovém řízení – text hovoří o odvolacím stupni řízení, miní jím však také případ zaslání akt z úřední povinnosti podle čl. 264 – musí v každém případě zaujmout stanovisko, a to na základě studia všech akt. Především pokud se konalo další dokazování, musí se vyjádřit k jeho výsledku. Jinak může přihlídnout k připomínkám obhájce svazku předchozího stupně a nemusí opakovat, co již bylo uvedeno.

Čl. 57

Úloha ochránce spravedlnosti

§ 1. Promotor iustitiae intervenire debet cum ipse matrimonium impugnat ad normam art. 92, n. 2.

§ 1. Ochránce spravedlnosti se musí účastnit vždy když sám napadne manželství podle čl. 92, § 2.

§ 2. Promotor iustitiae, dato decreto a iudice, sive ex officio sive ad instantiam defensoris vinculi vel partis, intervenire debet ubi de lege processuali tutanda agitur, potissimum ubi res est de actu nullitate vel de exceptionibus.

§ 2. Ochránce spravedlnosti se musí účastnit podle vydaného dekretu soudce, ať už z úřední povinnosti nebo na návrh obhájce svazku nebo strany, jestliže jde o zachování procesního předpisu, především pokud se týká neplatnosti akt nebo výjimek.

§ 3. Si in praecedenti instantia causae principalis vel incidentis intervenerit promotor iustitiae, in ulteriore gradu eiusdem causae eius interventus praesumitur necessarius (cf. can. 1431, § 2).

§ 3. Jestliže ochránce spravedlnosti zasahoval v záležitosti hlavní nebo nahodilé v předchozím stupni, považuje se jeho účast u vyššího stupně za nezbytnou (srov. kán. 1431, § 2).

1. Pokud napadl manželství ochránce spravedlnosti podle čl. 92, ^o2, hraje v procesu roli žalobce (→ čl. 58). Musí se proto účastnit na řízení, i když nemůže zajistit tentýž příspěvek k nalezení pravdy, jak by mohl jeden z manželů jako žalobce.

2. V řízení zastupuje veřejné dobro církve (srov. kán. 1430) do té míry, že je úkolem ochránce spravedlnosti starat se o zachovávání procesních práv. Jeho účast za tímto účelem může být nařízena samým soudcem, ale může být navržena také obhájcem svazku nebo stranou. V těchto případech má soudce vydat dekret, který nařídí spolupůsobení ochránce spravedlnosti.

3. Je-li ochránce spravedlnosti z nějakého důvodu zúčastněn na řízení, tuší se nezbytnost jeho spolupůsobení ve vyšším stupni v téže záležitosti. Soudní vikář tedy musí také přibrat ochránce spravedlnosti, když jmenuje senát ve smyslu čl. 118, § 1.

Čl. 58

Ochránce spravedlnosti jako žalobce

In causis in quibus promotor iustitiae matrimonium ad normam art. 57, § 1 impugnavit, ipse iisdem gaudet iuribus ac pars actrix, nisi ex rei natura vel ipso iuris praescripto aliud constet.

V případech, ve kterých napadl manželství podle čl. 57, § 1, má ochránce spravedlnosti stejná práva jako žalující strana, jestliže není stanoveno jinak povahou věci nebo právním předpisem.

Ochránce spravedlnosti má v záležitosti neplatnosti manželství, která došla soudu v důsledku jeho vlastního napadením manželství podle čl. 92, ^{o2}, roli žalobce jen formálně, nikoliv materiálně. Může činit tytéž procesní úkony jako žalobce, tedy třeba navrhopvat důkazy, zřici se zahájeného řízení, podat odvolání, atd. Obsahově však nemůže přispět to, co má přinést do řízení žalující manžel. Tak nemůže být ochránce spravedlnosti vyslýchán jako strana a to, co eventuálně má vypovědět o neplatnosti manželství, je výpověď svědka nikoliv prohlášení strany.

Čl. 59

Práva podobná právům stran

Nisi aliud expresse caveatur:

Pokud není výslovně stanoveno jinak:

1° quoties lex praecipit ut iudex partes earumve alteram audiat, etiam vinculi defensor et promotor iustitiae, si iudicio intersit, audiendi sunt;

1° obhájce svazku a ochránce spravedlnosti musí být vyslechnuti, jestliže se účastní řízení, kdykoliv zákon nařizuje, aby soudce vyslechl obě strany nebo jednu z nich;

2° quoties instantia partis requiritur ut iudex aliquid decernere possit, instantia vinculi defensoris vel promotoris iustitiae, si iudicio intersit, eandem vim habet (cf. can. 1434).

2° kdykoliv se vyžaduje návrh strany, aby soudce mohl něco rozhodnout, má stejnou právní sílu návrh obhájce svazku nebo ochránce spravedlnosti, pokud se účastní řízení (srov. kán 1434).

1. Obhájce svazku a ochránce spravedlnosti mají v řízení o neplatnost manželství práva podobná právům stran, ochránce spravedlnosti v analogii k žalobci, obhájce svazku jako protiva žalobní žádosti. Přiměřeně stanoví čl. 59 slyšení obou těchto funkcionářů a jejich právo navrhopvat přiměřeně stejně právům stran, pokud nejsou uvedeny výslovně výjimky. Přitom platí:
 - zkrácení lhůt, čl. 81, § 2,
 - dokazování vně území, čl. 85, § 2,
 - změna procesní otázky, čl. 136,
 - provedení dalšího dokazování, čl. 239, § 1, ^{o2},
 - diskuse o záležitosti, čl. 242.
3. Obhájce svazku a ochránce spravedlnosti mají právo účinně navrhopvat, pokud soudce potřebuje k jednání návrh strany. To jsou v procesu neplatnosti manželství vedle výslovně jmenovaných následující případy:
 - odvolání procesních úkonů, čl. 70, § 2,

- zkrácení lhůt, čl. 81, § 1,
 - změna procesní otázky, čl. 136.
4. Návrh je účinný jen tehdy, tj. jen potom umožňuje soudci jednat, pokud je k jeho činnosti potřebný. Je-li jednání soudce možné také bez návrhu stran (např. vzdání se záležitosti pro podjatost podle čl. 67, § 1), je postačující oznámení úředními quasi-stranami.

Čl. 60

Následky vadného předvolání

Defensore vinculi vel promotore iustitiae, si eius praesentia requiritur, non citatis, acta irrita sunt, nisi ipsi, etsi non citati, revera interfuerint, aut saltem ante sententiam, actis inspectis, munere suo fungi potuerint (cf. can. 1433).

Jestliže se vyžaduje přítomnost obhájce svazku nebo ochránce spravedlnosti, a tito nebyli obesláni, je jednání neplatné, ledaže by byli, ač neobesláni, skutečně přítomni, nebo mohli alespoň před rozsudkem nahlédnout do akt a tak splnit svůj úkol (srov. kán. 1433).

1. Právem předvídaná sankce neplatnosti při pohrdání účastnických práv ochránce spravedlnosti a obhájce svazku je zde oproti kán. 1587 CIC/1917 poněkud přestrukturována. Platili-li procesní jednání při chybějícím předvolání vždy za neplatné, pokud ten kdo měl být předvolán byl skutečně nepřítomen, odpomáhá této neplatnosti pozdější nahlédnutí do akt.
2. V hlavní větě vyslovená pohrůžka neplatnosti procesních jednání, k nimž museli být předvoláni obhájce svazku nebo ochránce spravedlnosti, ale skutečně nebyli předvoláni, je následnou klauzulí značně zeslabena.

Vada na nezbytném předvolání vede k neplatnosti procesních jednání jen poté,

- kdy obhájce svazku nebo ochránce spravedlnosti byli skutečně nepřítomni
- a pokud neměl možnost, vykonat svůj úkol v řízení na základě nahlédnutí do akt před vynesením rozsudku. Nezáleží na tom, zda této možnosti nahlédnutí do akt využil a skutečně se zhostil svého úřadu.

Teprve v okamžiku vynesení rozsudku se rozhoduje o tom, zda procesní jednání připravující rozsudek, byly neplatné a vedou k napravitelné neplatnosti rozsudku podle čl. 272, ^o5.

3. Je-li neplatnost takto uskutečněného rozsudku včas vytknuta stížností na neplatnost podle čl. 273, je třeba neplatná procesní jednání zopakovat a rozsudek nově vynést. Naproti tomu uplyne-li lhůta k opravnému prostředku podle čl. 273 nevyužita, je rozsudek nenapadnutelný.
4. Neplatnost procesního úkonu může být v průběhu řízení dotčeným, stranou nebo obhájcem svazku nebo ochráncem spravedlnosti, vytknuta cestou procesní námitky; může být také zjištěna soudcem z úřední povinnosti (→ čl. 77, § 1).
5. Neplatnost procesních úkonů nepůsobí bez dalšího nezužitkovatelnost třeba tím provedených důkazů. Nebude-li neplatnost uplatněna ani námitkou v řízení ani stížností na neplatnost proti rozsudku, jsou akta záležitosti dále zužitkovatelná v odvolacím řízení.
6. Obhájce svazku je třeba při manželském procesu předvolat:
 - k řízení obecně (čl. 56, § 1),

- k výsledkům stran a svědků, jak se vyplývá z čl. 159, § 1, ^o1.

d) De cancellariae tribunalis moderatore et ceteris notarius

b) Moderátor soudní kanceláře a ostatní notáři

Čl. 61

Vedoucí (moderátor) kanceláře

§ 1. Ad cancellariae tribunalis moderatorem, qui eo ipso est notarius ad acta iudicialia, spectat curare ut iuxta iudicis mandata acta tribunalis recte redigantur et expendantur atque in archivo custodiantur (cf. can. 482).

§ 1. Je úkolem moderátora kanceláře, který je tím samým notářem soudních akt, starat se o to, aby byla soudní akta způsobem odpovídajícím příkazu soudce vyhotovena, odesílána a uchovávána v archivu (srov. kán. 482).

§ 2. Ideo, nisi aliter provisum fuerit, ad ipsum pertinet: referre in protocollo acta omnia quae ad tribunal pervenerint; causarum initium, progressum et finem in protocollo adnotare; documenta a partibus exhibita recipere; citationes et litteras expedire; summaria processuum conficienda et iudicibus distribuenda curare; acta et documenta cuiusque causae custodire; eorundem exemplar, authenticitatis nota munitum, si appellatio interponatur vel ex officio, ad tribunal appellationis mittere; exemplar actorum ac documentorum originale in tribunalis archivo astervare; cuiusvis actus vel documenti exemplar authenticitatis signo munire ad instantiam legitimam cuius interest; denique documenta restituere ad normam art. 91, §§ 1-2.

§ 2. Jestliže není stanoveno jinak, je proto jeho úlohou: vést v protokolu všechna akta, která došla soudu; vést v protokolu počátek, průběh a ukončení záležitosti; přijmout listiny předložené stranami; posílat obsílky a dopisy; sestavovat soupis řízení a zajišťovat jejich rozdělení soudcům; ukládat akta a listiny každé záležitosti; jejich vyhotovení opatřit doložkou pravosti a takto zaslat odvolacímu soudu, jestliže bylo podáno odvolání nebo z úřední povinnosti; uchovávat vyhotovení aktů a originály dokumentů v archivu soudu, ověřovat vyhotovení jakýchkoliv akt nebo listin na oprávněnou žádost účastníka řízení; a konečně vracet dokumenty podle čl. 91, §§ 1-2.

§ 3. Moderator cancellariae sedulo abstineat a quolibet interventu in causa praeter ea quae ad suum munus spectant.

§ 3. Moderátor kanceláře se při zachování svých úředních povinností musí zdržet všech zásahů do řízení.

§ 4. Absente vel impedito moderatore cancellariae, alius notarius ad acta iudicialia de his omnibus curam gerat.

§ 4. Není-li moderátor kanceláře přítomen nebo je-li zaneprázdněn, musí se jiný notář postarat o vše to, co se týká soudních akt.

1. Tímto článkem instrukce přivádí ke slovu a tím doporučuje instituci existující u mnoha soudů, která je označena jako „*cancellaria* – kancelář“ nebo též „úřední místo“. Je to kancelář, jejíž úředníci se starají o to, aby fungovaly pochody patřící k procesu, aby byly zachovány lhůty, fungoval oběh spisu atd. Taková kancelář je vzpomenua v CIC v kán. 1544, kán. 1598, § 1 a kán. 1659, § 1 a je tam adresou pro písemnosti nebo místem nahlédnutí do spisu.
2. V § 1 je vedoucímu kanceláře, který nenesí žádný vlastní titul, nýbrž je označován za moderátora této kanceláře – vždy patří k úředníkům soudu, nad které nemůže

být ustanoven žádný další, srov. čl. 37 – připsán úkol vést podle pokynů akta, která jsou v § 2 jednotlivě konkretizována.

3. Vedoucí kanceláře stojí ve dvojí vázanosti pokyny, která je zjednodušeně označena jako „podle pokynu soudce“:
 - soudní vikář je jako vedoucí soudní správy oprávněn dávat pokyny vedoucímu kanceláře, a to pro veškeré postupy, které se týkají kanceláře soudu, jež nespádají do konkrétního procesu.
 - předseda senátu je oprávněn dávat pokyny, pokud jde o kroky v řízení za něž zodpovídá; zpravodaj, pokud je jeho povinností vedení procesu (→ čl. 47, § 2), auditor naproti tomu jen potud, pokud vedoucího kanceláře potřebuje ke spolupráci v rámci jemu uděleného mandátu (→ čl. 50, § 3).
4. Je zbytečné opakování nikoliv konečného výčtu činností, které dopadají na kancelář soudu.
5. Vedoucí kanceláře je současně notářem ve smyslu čl. 62. Předpoklady pro jeho úřad jmenuje čl. 63, jeho odvolatelnost čl. 64.
6. Není úkolem vedoucího kanceláře ovlivňovat obsahový průběh procesů (§ 3), je spíše odkazován na formální a technický průběh.
7. Podle obecných pravidel může mít vedoucí kanceláře stálého zástupce nebo může být zastoupen osobou, která je ustanovena notářem.

Čl. 62

Notář, aktuár

§ 1. Cuilibet processui intersit notarius seu actuarius, adeo ut nulla habeantur acta, si non fuerint ab eo subscripta (cf. can. 1437, § 1).

§ 1. Každého řízení se účastní notář neboli aktuár, takže akta, která nepodepsal, jsou neplatná (srov. kán. 1437, § 1).

§ 2. Acta, quae notarii in exercitio sui muneris et servatis sollemnitatibus iure praescriptis conficiunt, publicam fidem faciunt (cf. cann. 1437, § 2; 1540, § 1).

§ 2. Akta, která vyhotoví notář při výkonu svého úřadu při zachování právem stanovených náležitostí, mají veřejnou věrohodnost (srov. kán. 1437, § 2; 1540, § 1).

§ 3. Notario, per decretum de quo in actis mentio fieri debet, dari potest substitutus, qui, si ille impediatur, eius vices gerat.

§ 3. Notáři může být dekretem, který je nutno zaznamenat do akt, dán zástupce, který ho má zastupovat, kdykoliv je zaneprázdněn.

§ 4. Substitutus iusta de causa ad actum nominari potest a iudice eiusve delegato vel auditore, praesertim si pars vel testis extra sedem tribunalis interrogandi sint.

§ 4. Ze spravedlivého důvodu může být zástupce v jednotlivém případě jmenován soudcem, jeho zástupcem nebo auditorem, zvláště jestliže jsou strana nebo svědek vyslýcháni mimo sídlo soudu.

1. Procesní právo CIC neobsahuje žádný vlastní popis pojmu nebo úřadu notáře, který je také nazýván aktuár, ani žádné údaje o jeho ustanovení a nezbytných předpokladech. Instrukce objasňuje, že je třeba použít kán. 483-485 (srov. čl. 63 a čl. 64). Ve skutečnosti kán. 483, § 1 odkazuje na úkol notáře zhotovit nebo podepsat procesní akta.

2. Úkolem notáře je podle § 1 v každém případě podepisování písemností. Další úkoly, které lze vzít z kán. 484, jsou:
 - vyhotovení akt a listin o dekrettech, opatřeních a závazcích a o jiném, vyžaduje jeho spolupůsobení;
 - protokolování jednání s podpisem a datací.Ostatní úkoly jmenované v kán. 484 (předkládání akt a listin z registratury, ověřování vyhotovení listin a akt) přiděluje čl. 61, § 2 vedoucímu kanceláře.
3. Konečně notář umožňuje maximu kanonického procesu „*Quod non est in actis, non est in mundo*“. Jím vyhotovené listiny požívají, pokud není jejich pravost zpochybněna, veřejné důvěry a představují tak nenapadnutelné důkazy (§ 2).
4. Ačkoliv zde není chápán notář jako stálý úředník soudu a jeho kanceláře, nýbrž jako funkcionář v procesu, hovoří § 4 o ustanovení jeho zástupce pro případ jeho zaneprázdnění. Obzvláště v případě, že má být pro vnější výsledky osoba vedoucí protokol k této činnosti autorizována, je takové ustanovení namístě. V jazykovém použití německých soudů se taková ad hoc ustanovená osoba označuje často jako aktuár, zatímco označení notář je přiřazeno natrvalo ustanoveným úředníkům soudu. Z § 1 nelze seznat žádnou významovou odlišnost.

Čl. 63

Předpoklady pro úřad notáře

Moderator cancellariae et notarii integrae fama et omni suspicione maiores debent esse (cf. can. 483, § 2). Moderátor kanceláře a notáři musí mít dobrou pověst a být prosti jakéhokoliv podezření (srov. kán. 483, § 2).

1. Předpokladem pro ustanovení za vedoucího kanceláře a do úřadu notáře je dobrá pověst a absence jakéhokoliv podezření. Tím je míněno, že nesmí existovat žádná pochybnost o hodnověrnosti, svědomitosti, mlčenlivosti a věrnosti dané osoby právu.
2. Kdo je jmenuje, je řečeno v čl. 34. Přitom je třeba dbát na odlišnost mezi pověřením ke službě na daném církevním soudu a pracovněprávním vzetím do služby zaměstnavatelem. Nemusí být ve shodě s autoritou jmenovanou v čl. 34.

Čl. 64

Odstranění ze služby

Idem ab officio removeri possunt in tribunali dioecetano ad normam can. 485; in tribunali vero interdioecetano, ab Episcopo Moderatore. Mohou být zbaveni úřadu u diecézního soudu podle kán. 485; u interdiecézního soudu však biskupem moderátorem.

1. Notáři mohou být volně zbaveni úřadu diecézním biskupem, administrátorem diecéze však jen se souhlasem kolegia konzultorů, jak vyplývá z kán. 485. U interdiecézního soudu je odpovídající osobou oprávněnou rozhodovat biskup moderátor.
2. Zbavení se týká jen služby u daného soudu. O základním pracovněprávním poměru rozhoduje zaměstnavatel při zachování církevního a civilního práva platného pro notáře.